

DUYGULAR TARİHİ

ROB BODDICE

ÇEVİREN
ÂSENA PALA

ROB BODDICE

Yazar, tarihçi, gezgin, koşucu ve müzisyen. York Üniversitesi'nden yüksek lisans (2002) ve doktora dereceleri aldı. (2005). Bard Koleji, Harvard Üniversitesi, McGill Üniversitesi, Max Planck İnsani Gelişim Enstitüsü'nde ve Freie Universität'ta çalıştı. Şu anda Tampere Üniversitesi, Finlandiya Deneyimler Tarihinde Yetkinleşme Merkezi'nde (HEX) baş araştırmacı olarak akademik faaliyetlerine devam etmektedir. Birçok kurgudışı tarih kitabının yazarıdır, kitapları çeşitli dillere çevrilmiştir. *Emotion Review*'un ve Bloomsbury Academic'te duygular tarihi dizisinin editörlerinden olup Kraliyet Tarih Cemiyeti'nin bir üyesidir.

Başlıca eserleri: *Knowing Pain: A History of Sensation, Emotion and Experience* (2023), *Humane Professions: The Defence of Experimental Medicine, 1876-1914* (2021), *A History of Feelings* (2019), *Pain: A Very Short Introduction* (2017). *The Science of Sympathy: Morality, Evolution and Victorian Civilization* (2016).

ASENA PALA

Hacettepe Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nde lisans (2010), antropoloji bölümünde yüksek lisans eğitimi aldı (2013). Université Paris Cité (Denis Diderot) Psikanalitik Araştırmalar laboratuvarında doktora eğitime devam etmektedir. Başlıca çevirileri: Marshall Sahlins, *Akrabalık Nedir, Ne Değildir?* (2018)

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	II
GİRİŞ	13
I	
TARİHÇİLER VE DUYGULAR	21
1. Geçmiş Aramak	21
2. Antik Öncüler	24
3. Modern Öncüler	29
4. Psikolojik Tarihselcilik	34
5. 1930'ların Başarısız Girişimleri	43
6. Psikotarih	48
7. Nöro Dönüş	51
8. Kaynaklar ve Yöntemler	53
2	
SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR	61
1. Bir Üst Kategori	61
2. Kavramsal Plastisite	68
3. Dilsel Kesişimler	71
4. Duygu Sözcükleri	76
3	
CEMAATLER, REJİMLER VE ÜSLUPLAR	83
1. Duygubilgisi	83
2. Duygu İfadeleri	87
3. Duygu Rejimleri, Duygu Sığımları ve Duygusal İstirap	96
4. Duygusal Cemaatler	105
4	
GÜÇ, SİYASET VE ŞİDDET	114
1. Kayıp Duygular	119
2. Cinsiyet, Sınıf, Siyaset	124
3. İnsan Olmak	131

	5	
PRATİK VE DİŞAVURUM	140	
1. Dışavurumun Evrimsel Politikası	140	
2. Yüzler, Bedenler ve Temeller	146	
3. Pratiğin Teorisi	157	
4. Diğer İnsanların Dışavurumları	162	
	6	
DENEYİM, DUYULAR VE BEYİN	172	
1. Beş Dakika Mola	172	
2. Duyarsızlık	180	
3. Acı, Beyin ve Nöro Dönüş	185	
4. Nörotarih	199	
5. Genetik ve Epigenetik	211	
	7	
YERLER, MEKÂNLAR VE NESNELER	216	
1. Duyguların Mimarisi	216	
2. Mekândaki Duygular / Yerinde Duygular	225	
3. Çağrışımçılık	229	
4. Nesne Yönelimi ve Tatmin	234	
	8	
AHLAK	243	
1. Ahlakın Duygusal Bir Temeli Olabilir mi?	243	
2. Ahlak Ekonomileri, Duygulanım Cemaatleri	248	
3. Ahlak Duygusu	257	
SONUÇ		
1. Dönemlere İlişkin Sorunlar	262	
2. Dil	271	
3. Eğitim	274	
KAYNAKÇA	276	
DİZİN	330	

TEŞEKKÜR

Bu kitap, duygular tarihini icra etmenin farklı yollarına yıllarca maruz kalmanın bir ürünüdür. Bu alanın serpilmesiyle birlikte önemli araştırma merkezlerinden birinde bulunma şansına sahip oldum ve temel fikirlerin birçoğu şekillenirken ya da şekil değiştirirken orada bulundum. Berlin’de hem Freie Universität’taki Duygu Dilleri Yetkinlik Merkezi’nin hem de Max Planck İnsani Gelişim Enstitüsü’ndeki Duygular Tarihi Merkezi’nin bir parçasıydım. O beş yıllık diyalog, dinleme, okuma ve yazma süreci olmasaydı bu kitabı yazamazdım.

Bu kurumlardan teşekkür edebileceğim çok fazla kişi var ama Jan Plamper (şu anda Goldsmiths’te) ve Ute Frevert’in disiplinler oluşum potasında tartışmayı diğerlerinden çok daha fazla kolaylaştırdıklarını belirtmek isterim. Berlin’deki bağlantılarım sayesinde dünyanın dört bir yanındaki duygu tarihçileriyle bağlantılar kurabildim. Bu kitabın kökleri Londra Queen Mary Üniversitesi Duygular Tarihi Merkezi’nden Rhodri Hayward’ın fikrine dayanıyor ve muhtemelen benim elime yüzüme bulaştırmayacağıma düşündüğü için yazmak da bana düştü. Umarım yazdıklarım geçer not alır! Aynı kurumda çalışan Thomas Dixon da düzenli olarak benimle yazışarak fikir alışverişinde bulundu. Berlin’de tanıştığım Javier Moscoso beni Madrid’e davet etme nezaketini gösterdi ve çalışmalarımı fevkalade bir hevesle ilgilendi. Daha misafirperver bir ev sahibinin var olmadığından ve bazıları arkadaşım hâline gelmiş olan lisansüstü öğrencileri ordusu sayesinde duygular ve deneyimler tarihi için geleceğin parlak olduğundan da artık eminim. Avustralya Araştırma Konseyi Duygular Tarihi Yetkinlik Merkezi’nin Melbourne birimi beni ağırlama, nereye gittiğimize dair düşüncelerimi dinleme ve benimle eğitim stratejilerini ve gelecek planlarımı tartışma

nezaketini gösterdi. Bir diğer harika ev sahibi Charles Zika'ya ve Stephanie Trigg'e de unutulmaz bir ay geçirmemi sağladıkları için özel olarak teşekkür ederim. Ben nasıl dünyanın dört bir yanındaki duygu tarihçilerine sürekli ulaştıysam, onlar da bana ulaştılar. Birkbeck'ten Joanna Bourke, Kopenhag'dan Karen Vallgård, Tampere'den Ville Kivimäki ve McGill'den George Weisz'a nazik davetleri ve meslektaşça tavırları için teşekkür etmeliyim. Matthew Milner duyularımı güçlendirdi. Yol boyunca ettikleri yardımlar için Susan Matt, Peter Stearns ve William Reddy'ye özel teşekkürlerimi sunarım. İnsan bu alanda daha iyi ilham kaynakları bulmayı dileyemezdi.

Birinci Bölümün bazı kısımları *A Cultural History of the Emotions*, S. Matt (ed.) (Londra: Bloomsbury, yayıma hazırlanıyor), içinde yer alan “Medical and scientific understandings” başlıklı yazıdan uyarlanmıştır. Üçüncü Bölümün bazı kısımlarında ise *Psychology and History: Interdisciplinary Explorations*, C. Tileagă ve J. Byford (der.), (Cambridge: Cambridge University Press, 2014) içinde yer alan “The affective turn: historicizing the emotions” başlıklı yazıdan bölümler Cambridge University Press'in izni alınarak kullanılmıştır. Altıncı Bölümün bazı kısımları kaçınılmaz olarak bu kitapla aynı zamanda yayımlanan *Debating New Approaches in History*, P. Burke ve M. Tamm (der.), (London: Bloomsbury, yayıma hazırlanıyor) kitabındaki “Neurohistory” bölümüyle örtüşmektedir.

Doğal olarak, araştırmalarım ve yazılarımda bana destek olan kişilere ve kurumlara sonsuz teşekkür borçluyum. Bu kitap için yapılan çalışmaların büyük bir kısmı Deutsche Forschungsgemeinschaft'tan alınan bir araştırma bursunun desteği sayesinde gerçekleştirildi. Ailem ve arkadaşlarım, yapmam gerektiğini düşündüğüm şeyleri yapmam için beni desteklemekte tereddüt etmediler. Tony Morris her zaman pozitif bir güç verdi. Eşim Stephanie Olsen ise her zaman olduğu gibi, yazdığım her cümleyi etkiledi. Kendisi de bir duygu tarihçisi olan ve çocukluk tarihiyle kesişim noktalarında bu alanın önde gelen akademisyenlerinden biri olma konusunda küçük bir iddiadan daha fazlasına sahip olan Stephanie Olsen'den daha iyi bir denetçi, tartışmacı ve duygu değiştirici dileyemezdim.

3 CEMAATLER, REJİMLER VE ÜSLUPLAR

1. Duygubilgisi

Duygular tarihinin tarihyazımının, gerçek anlamda Peter ve Carol Stearns'ın 1985 yılında *American Historical Review* dergisinde yayımladıkları makaleyle başladığını söyleyebiliriz.¹ O noktadan sonra duygular tarihi açık ve net bir biçimde toplumdaki duygularla ilgilenmeye başlayacaktı. Daha yakın tarihli yenilikler bu alanın odağını bireye ve duyguların biyokültürel üretimine çevirirken, tarih disiplininin geneli de bireyleri anlamlı gruplar içine yerleştirebilecek içgörüler sundu. Stearns'lar çalışmalarına başladıklarında, tarihçilerin duygulardan söz ederken çalışma nesnelere konusunda yaşadıkları kafa karışıklığı biçimleriyle ilgili temel bir sorun gördüler. Bu durum, bütün o Freudcu kiske altında, makûs bir psikotarihin hâkim rüzgârlarının bireyi ve geçmişin değişmeyen “insan gerçekliğinin basit bir örneği” olmasına izin veren “özü değişmez bir ruhu” çok güçlü bir şekilde vurguladığı şüphesiyle birleşti.² Buna benzer yetersizlikleri psikoloji biliminde de tespit ettiler. Şayet duygular insanların biyolojik olarak sabit, durağan ve evrensel bir niteliğiye, tarihçilerin ne işine yarayabilirlerdi?

Tarihyazımsal öngörü, toplumsal ve kültürel değişimin insanların nasıl hissettiklerini etkilediğini ve bu hislerini dışavuruluş tarzını da toplumsal ve kültürel koşulların belirlediğini

¹ P. N. Stearns ve C. Z. Stearns, 'Emotionology: Clarifying the history of emotions and emotional standards', *American Historical Review*, 90 (1985): 813-36.

² Stearns ve Stearns (ed.), *Emotion and Social Change*, 3.

öne sürer. Dahası Stearns'ler, duyguları akıldışılıkla ilişkilendiren tarihçilerin toplumsal bağlam içindeki duygularla hiç ilgilenmemelerinden şikâyetçiydiler. Toplumsal protesto hareketleri –grevler, ayaklanmalar, isyanlar ve yürüyüşler– bu tarihe bir çeşit grup bilinci ya da önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmaya yönelik, katı biçimde rasyonel ya da kasıtlı bir dizi toplu karar ya da stratejik hamle olarak geçmiştir. Stearns'ler bilişsel analiz yerine düalizmi reddetmişlerdir. Duygular ve rasyonel akıl birbirine karşıt değil, birbirine içkindi. Duygular bilişin bir parçasıydı. Peter Stearns daha sonra duyguların “akıldışı olmadığını, kişinin kendi dürtüleri hakkında düşünmesi ve bunları duygusal deneyimin içsel bir parçası olarak değerlendirmesi bakımından bilişsel süreçlerle ilişki içinde olduğunu” ifade edecekti.³ En azından, “duygusal” sözcüğünü olumsuz bir anlama karşılık gelmeyecek şekilde kullanabilmeyi umuyordu.

Stearns'ler, ister toplumsal hareketlerde ister başka herhangi bir şeyde olsun, duygusal dışavurumun belirli biçimlerinin, duyguların nasıl ifade edilebileceğini belirleyen toplumsal “hislenme kurallarını” temsil ettiğini düşünüyorlardı. Bu noktada sosyologların ve antropologların, özellikle de Arlie Russel Hochschild'nin yol gösterici araştırmalarından yararlandılar.⁴ Bireylerin “toplumsal talepler ile kendi hisleri arasındaki çatışmalarla” başa çıkmaya çalıştıkları düşünülüyordu.⁵ Bir tarihçinin arşivleri karıştırırken görebileceği şey, kendi başına duygular değil, onların belirli bir toplumda olanaklı kılınmış dışavurulma biçimleriydi. Olası duygu dışavurumları için nedenler gösterilebilir ve bu dışavurum biçimlerinin farklı bağlamlardaki etkileri analiz edilebilirdi. Bu doğrultuda, bu

³ P. N. Stearns, *American Cool: Constructing a Twentieth-century Emotional Style* (New York and Londra: New York University Press, 1994), 14.

⁴ A. R. Hochschild, ‘Emotion work, feeling rules, and social structure’, *American Journal of Sociology*, 85 (1979): 551-75; A.R. Hochschild, *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling* (Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 1983).

⁵ Stearns ve Stearns, *Anger*, 14.

SONUÇ

Bu kitap boyunca duygular tarihinin nereden geldiğini, neden önemli olduğunu ve şu anda bu konuda nerede olduğumuzu belirlemeye çalıştım. Çeşitli şekillerde, özellikle de nörobilimsel dönüşe, genetiğe ve ahlak meselesine atıfta bulunarak, tarih-yazımının geleceği için olası rotalar önermeye çalıştım. Sonuç olarak, duygular tarihinde neyin tehlikede olduğunu yeniden belirtmek ve bu yaklaşımın (şu anda burada çoğul kullanmak daha uygun olacaktır) tarihsel araştırma yapmak için analitik ve önemli ölçüde yararlı olduğunu kanıtlaması ve tarih disiplininde ve ötesinde geniş çapta kabul görmesi için önümüzdeki yıllarda neler olması gerektiğini vurgulamak istiyorum.

Benim tahminime göre ortada üç temel adım vardır. Öncelikle tarihsel dönemler arasında karşılaştırmalı bir okuma yapıp disiplinlerin sınırlarının geçirgen doğasına açık olmalıyız. İkinci olarak, dil bariyerlerini aşarak okuma konusunda çok daha iyi olmamız gerekiyor. Bu iki husus, teorik ve metodolojik tartışmaları daha yapıcı ve daha tutarlı hâle getirmek ve tekrardan veya gereksiz yeniden icattan kaçınmak için şarttır. Üçüncü olarak, bu teoriler ve yöntemler öğretilmeli ve iyi öğretilmelidir ki lisans öğrencileri de duygular tarihine aşinalık kazanabilsin. Bu eğitimin etkinliği büyük ölçüde, alana yeni giren araştırmacıların, benim bir zamanlar “gevşek kanon” olarak adlandırdığım çalışmaları ve yaklaşımları anlamlandırabilmelerine ve öğrencilerin, ne kadar istikrarsız ve muhayyel gelişime tabi olsa da, şekilsiz bir dizi tartışma ve müzakereyi en iyi pratik kavramına yoğunlaştırabilmelerine bağlı olacaktır. Birçok açıdan bu kitabın bu olasılıkların kilidini açmak için bir anahtar sağlayacağını umuyorum.